

המטרה האסטרטגית של ארצות-הברית לאחר ההינתקות: שינוי אזורי בעדיפות ראשונה

ערן לרמן

שינוי כיוון במדיניות האמריקנית?

יסודות המדיניות האמריקנית בנוגע למזרח התיכון – וגם לאזורים אחרים – נקבעים בדרך כלל בידי הנשיא וקבוצה קטנה של אנשים רבי השפעה הסובבים אותו, אלה הנקראים "האליטה הנשיאותית"¹, אם כי גם לדעתם של חברי הקונגרס ולדעת הציבור האמריקני יש תפקיד בקביעת המדיניות, ולפעמים זהו תפקיד חשוב. גם מקצועני הבירוקרטיה הממשלתית המסועפת המאכלסים את משרדי הממשל הפדראלי בווישינגטון, ובהם "ערביסטים" הטוענים שקיים קשר הדוק בין הבעיה הפלסטינית למעמדה של ארצות-הברית באזור, יכולים להשפיע על יישום המדיניות. אולם הבית הלבן, מאז ומעולם, הוא שניהל את המהלכים המדיניים הקובעים, וכך היה כאשר הנשיא טרומן, בניגוד לכמה אנשי מפתח בממשל שלו, הכיר במדינת ישראל רגעים ספורים לאחר הקמתה. כך יהיה גם בתקופת כהונתו השנייה של ג'ורג' וו. בוש, שלמדיניותו יש תומכים נאמנים בשני בתי הקונגרס (ואף משני עברי המתרס המפלגתי).

כוח ההכרעה הנשיאותי בארצות-הברית הוביל לעתים לשינויי כיוון משמעותיים שהתבטאו בקצב העבודה, בסגנון ובדרך הבי-

צוע של המדיניות, ונגרמו מכוח אישיותו של הנשיא יותר מכל גורם אחר. כך, חוסר המעש המכוון של ממשל רייגן בקשר לתהליך השלום בא על מקום מעורבותו האינטנסיבית של קרטור; בשנת 1989, הייתה השקפתם של בוש (האב) ושל מזכיר המדינה שלו ג'יימס ביקר שונה באופן קיצוני מהשקפות קודמם בנוגע לאופציות המדיניות שלהם; ג'ורג' וו. בוש פנה עורף למאמצי הרגע האחרון של קלינטון שהולידו את "מתווה קלינטון", שם קץ לחיזור אחר ערפאת כמיועד להיות צד בהסכמים מדיניים, ונעשה – בשלב מוקדם יחסית – בעל-בריתו של אריאל שרון והאסטרטגיה שלו.

האם ייתכן שמדיניות ארצות-הברית תנוע בתנועת מטוטלת ותשנה כיוון בצורה חדה, כמו שמהירים באופן קבוע קולות מן הימין המתנגדים לשרון, וכמו שמקווים בגלוי דוברים אחדים בשמאל הישראלי? ברוב השנה האחרונה (2005) היה לישראל "כרטיס חופשי" דיפלומטי שהיה צריך לעזור לראש הממשלה שרון להגשים את מטרותיו בשעה שהוא נתון ללחצים פנימיים חזקים. האם דפוס מדיני זה יתקיים לאחר שתושלם הנסיגה מרצועת עזה ומצפון השומרון?

בתוך סבך הכוחות המדיניים שבו נתונים עכשיו ישראל עצמה, ארצות-הברית,

הפלסטינים והאזור כולו, אי-אפשר לחזות בפשטות מה יהיה. כל התחזיות לעתיד הקרוב יצטרכו להשתנות אם תידרדר ישראל לסכסוך פנימי אלים, שיתפרש כאילוץ על החלטות ממשלתיות בעתיד; או אם הקואליציה של שרון תתפרק והנוף הפוליטי ישתנה לאחר בחירות 2006; או אם יתרחש פיגוע טרור גדול, שלא לדבר על טרור פלסטיני מתמשך, שישים לאל את המאמצים להשיג רגיעה ולנקוט צעדים בוני אמון. יתר על כן, כל התחזיות האופטימיות לעתיד נתונות בצלו של המשבר החמור בעיראק ויושפעו מן הכשלים בניהול מלחמתה של ארצות-הברית בטרור. ועם כל אלה, התשובה הקצרה על השאלה "האם מדיניות ארצות-הברית תשתנה משמעותית לאחר ההינתקות", היא "לא". שיקוליה הרחבים של ארצות-הברית עלולים אמנם לאלץ אותה לנקוט מדיניות שתביא לחיכוכים גוברים עם ישראל, ביחוד אם הממשלה תחליט לפנות תפנית חדה ימין-נה לאחר ההינתקות, אבל לא תחול נסיגה אמריקנית מן המדיניות הנוכחית של קידום התהליך המדיני בשלבים. כדי להבין מדוע, צריך לבחון מקרוב את הדינאמיקה הפנימית של מדיניות ארה"ב באזורנו, המתנהלת על-פי הדפוס המוכר מתקופות קודמות שבהן היה הממשל רפובליקני.

עליונות השיקול האסטרטגי

בבחינת התנודות של מדיניות ארצות-הברית במזרח התיכון לאורך השנים ניתן לגלות דפוס אופייני למדיניות כשהממשל הוא דמוקרטי לעומת הדפוס האופייני למדיניות האמריקנית כאשר המושכות בידיו של נשיא רפובליקני. הנשיאים הדמוקרטיים, והיו רק שלושה כאלה מאז מלחמת ששת הימים, נטו לראות בשלום ישראלי-ערבי מטרה אסטרטגית בזכות עצמה. מטרה זו שיקפה, בין שיקוליהם האחרים, גם את רגשותיהם של רבים מתומכיהם היהודים הליברלים. הנשיא הדמוקרטי ג'ונסון הכשיר את הקרקע להתפתחויות מדיניות בעתיד, בקבעו שכיבושה של ישראל ב-1967, בשו-נה מכיבושה ב-1956, צריכים לשמש קלף מיקוח להשגת הסכמי שלום. הוא גם השפיע על כך שהחלטת עצרת האו"ם 242 נוסחה כך שישאר מקום לפשרה טריטוריאלית. הנשיא קרט רטר השקיע מאמץ אדיר במשא ומתן להשגת השלום בין ישראל למצרים, אף שקדמה לכך התנגדותו הנחרצת של הנשיא אנואר סאדאת למדיניותו הקודמת של קרט, שרצה לשתף פעולה במאמץ זה עם הסובייטים. הנשיא קלינטון, ששאפותיו תאמו את האפשרויות שנפתחו בעקבות הפעילות המדינית הנמרצת למען השלום של רבין, פרס וברק, היה גם הוא מעורב מאוד. מבחינת הממשל שלו, שלום ישראלי-ערבי היה לא רק אינטרס חיוני, אלא היה לעמוד התווך של מדיניותו האזורית – והתוצאות היו כידוע טראגיות.

לעומת אלה, הנשיאים הרפובליקנים נטו בדרך עקיבה למדי, על אף הבדלים רבים ביניהם בסגנון הפעולה ואף בתפיסת העולם הכללית שלהם, לכפוף את עניין השלום הישראלי-ערבי לסדר היום האזורי

עיקרי של המדיניות האמריקנית, בלווית ההתרסה כי יש ללמוד לקח מר משנות הממשל של קלינטון שדגל בקידום השלום מעל לכול – וכשל במאמציו. אפשר לצפות אפוא שהמאמצים לקידום ההסדר המדיני ינועו קדימה רק בהקשר הרחב והשאפתני של החזון האמריקני לעתידו של המזרח התיכון כולו.

הסוגיות המכריעות

מה הן המטרות העיקריות של מדיניות ארצות-הברית? – מן התשובות לשאלה זאת נוכל להסיק מה יהיה סדר הקדימויות של ממשל בוש בשלב הבא. שני יעדים מצטיירים כעמודי התווך של המדיניות האמריקנית (אם כי יש רבים החוששים שיש ביניהם סתירה שאיננה ניתנת ליישוב):

■ עמוד התווך האחד הוא השאיפה לקדם את עלייתם של דפוסים פוליטיים חדשים שיש להגדירם בהירות כאבני בניין של תשתית, שמתוכה תתפתח חברה אזרחית מודרנית פתוחה. כפי שהגדיר זאת הנשיא בוש וגם מזכירת המדינה קונדוליסה רייס, המדובר בפרויקט "לטווח של דור שלם (generational)". הוא מחייב מגוון רחב של יוזמות, מעידוד חופש הביטוי באמצעי התקשורת ועד לחץ תקיף לקידום זכויות הנשים – שינויים שיביאו בסופו של התהליך לידי התמסדות של נורמות ומוסדות דמוקרטיים. ממשל בוש מצביע בגאווה על העלייה הדרמטית של קולות חדשים בעולם הערבי והמוסלמי המשקפים כוחות אחרים בנוסף על משרתי השלטון – לאחר דורות רבים, למעשה מאות רבות, תקופות היסטוריות שלמות, של דיכוי שלטוני בכל רמות החברה. הממשל מבליט זאת למרות כל הטרגדיות והאבדות בעיראק ובעולם כולו, ובכלל אלה

הרחב שלהם. את ההבדל הזה בין רפובליקנים לדמוקרטים יש לראות בפרופורציה המתאימה – ואולי לא צריך להפריז בחשיבותו: שכן גם הדמוקרטים החשיבו מאוד שיקולים אסטרטגיים רחבים, וגם הרפובליקנים אינם מתעלמים מן הפן המוסרי והערכי של מאמצי השלום. המהלכים וקווי המדיניות שמתווים הנשיאים משתי המפלגות מצטיינים במורכבות ובהבדלי גוונים ומושפעים לעתים קרובות מדעת הקהל ומלחצים פוליטיים. ועם כל זאת, נקודות המוצא השונות אכן יוצרות, שוב ושוב, דפוס מדיניות שונים. יש אף אירוניה בכך, שאלה, שמתוך ראיית השלום כמטרה בפני עצמה רדפו אותו בנחישות, סיימו בכך שהרחיקו אותו, ולהפך.

הנשיאים הרפובליקנים ניקסון וג'ראלד פורד, שבתקופת כהונתם התמקדה המדיניות באתגר הסובייטי, על-פי עצותיו של הנרי קיסינג'ר, ראו את הסכסוך הישראלי-לערבי כזירה חשובה של המלחמה הקרה, שבה (בניגוד למה שארע בדרום מזרח אסיה) עלה בידם לצבור יתרונות משמעותיים, לא מעט בזכות הישגיה הצבאיים של ישראל. יחסו של ממשל רייגן לסוריה ולאש"ף נגזר במידה רבה מכך שאלה היו בעיניו בעלי-ברית של הסובייטים. בשנת 1991 הייתה ועידת מדריד חלק במאמץ הכללי של ממשל בוש האב להגיע להסדר אזורי יציב לאחר מלחמת המפרץ ושחרור כוויית מן הכיבוש העיראקי. אשר לבוש הבן, על אף ההבדל היסודי בינו לבין אביו – המתבטא בכך שהאב היה חסיד מובהק של שימור היציבות, ואילו בנו הוא תומך נלהב בערעור המשטרים האנטי-דמוקרטיים ובשינויים – הרי שגם הוא, כאביו, מייחס חשיבות מכרעת לכינון הסדר הכלל-אזורי כמאמץ

ההתקפות הרצחניות האחרונות בלונדון ושרם אל-שיח', ולכן אפשר לצפות שהוא ידבק בחזון היסוד המדיני שלו גם בזמנים של פעולות איבה חמורות.

■ עם זאת, וזה עמוד התווך האחר, ארצות-הברית עושה הכול כדי למגר את ניסיונות האסלאם הקיצוני להגיע לשלטון בכל מקום בעולם הערבי והמוסלמי, שכן אותן תנועות אסלאמיות, בין שהן שיעיות ובין שהן סוניות, הן האויב ב"מלחמה בטרור". אפשר שאנשי היסוד הנאו-שמרני, שהוא הדומיננטי בממשל הנוכחי, הגיעו למסקנה שרק שינוי יסודי בפוליטיקה האזורית יהיה ערובה ממשית נגד עליית כוחות טוטליטריים לשלטון; ואולם עד אשר תהליכים ארוכי-טווח כאלה יתרחשו ויבשילו, המשימה בטווח הקצר היא למנוע שהתהליך הדמוקרטי ינוצל בידי תנועות אנטי-דמוקרטיות מכל סוג (כלומר למנוע מצב שבו בחירות חופשיות, בהליך דמוקרטי, עלולות להעלות לשלטון רוב טוטליטארי, שישים קץ לדמוקרטיה).

עדיין אין זה ברור כלל אם אפשר לגשר בין שתי המטרות, שבאופן בסיסי אין ער-לות בקנה אחד. שינוי דמוקרטי יסודי של מוסדות השלטון, כאשר מוסדות חברתיים ליברליים וכוחות חברתיים ליברליים עדיין לא התפתחו, יכול בקלות לשחק לידיהן של תנועות אסלאמיות קיצוניות. לעומת זאת, ניסיונות רציניים לדכא אותן עלולים בנקל להוביל לאובדן אותם ההישגים, רו-פפים ומוגבלים ככל שיהיו, שהושגו באותן מדיניות בדרך לחברה אזרחית מודרנית ולתרבות דמוקרטית אמיתית. בין כך ובין כך יוטל צל כבד על כל הרציונל שביסוד חזון הדמוקרטיה העולמית של בוש, ואָתו גם על היסודות המרכזיים של המדיניות

האמריקנית בעידן שלאחר מתקפת הטרור ב-11 בספטמבר 2001. חזון זה ויסודות אלה קיבלו ביטוי מובהק בנאומו הנשיא בוש לאומה בשנת 2005, ולאחרונה גם בדברי קארל רוב,² יועצו הפוליטי רב העוצמה של הנשיא, שאותת שלא תהיה נסיגה למרות הקשיים בעיראק. לכן הממשל חייב להו-כיח – ולהפגין כלפי מבקריו מבית ומחוץ – שמאמצי ארצות-הברית אכן מסוגלים גם לקדם דמוקרטיזציה וגם לבלום את האיום של האסלאם הקיצוני.

המגרש המדיני שבו תיבחן המדיניות הזאת מול האתגר הגדול הניצב נגדה, לא יהיה בזירה הפלסטינית. בתקופה הנוכחית ובזמן הקרוב עיראק היא שדה המערכה

הממשל יעדיף טקטיקה מדינית של עזרה לאבו מאזן להישאר בשלטון למרות מגרעותיו, אך לא יסתכן בדחיפה נמרצת שלו ושל ישראל לכיוון של הסכם קבע, העלולה להסתיים בכי רע

העיקרי – ומערכה זו לא תוכרע בזמן הקרוב. ההתפתחויות באיראן, בייחוד לאחר שנבחר אחמדי-נג'אד לנשיא, עלולות להוסיף מתח בזמן הקרוב. כך גם תגובת סוריה למהלומות שספגה בעת האחרונה בלבנון. גם מצרים וסעודיה³ יימצאו תחת לחץ אמריקני גובר רצוף, שידרוש מהן לבצע שינויים. אין זה סביר להניח, שהאוריינט-ציה שתאמץ ההנהגה הפלסטינית, בעתיד הקרוב, היא שתשנה את דפוסי היסוד הללו של המערכה האזורית. ההפך הוא הנכון – צפוי שהדרך שבה יפעל מחמוד עבאס תושפע במידה לא מעטה מן האקלים המדיני

הכלל אזורי: הישגים אמריקניים יקלו עליו לגלות גמישות, ואילו תבוסות אמריקניות יחזקו את הכוחות הקיצוניים הבולמים כל התקדמות מדינית.

עם זאת, ה"ניסוי" הפלסטיני הוא ניסיון חשוב בפני עצמו. ממשל בוש מציג אותו – ונראה שהוא באמת רואה אותו כך – כ"מוצג מס' 3" (לצד הממשלות שנבחרו בבחירות דמוקרטיות בעיראק ובאפגניסטן), המוכיח ומצדיק את מדיניותה של ארצות-הברית, וממחיש את התועלת שבחירתה לשנות את יסודות המשטרים באזור. ומאותה סיבה בדיוק המקרה הפלסטיני משרת את עניינו של הממשל טוב יותר אם אפשר להציגו כפרויקט המתקדם היטב, ולא כמעין רכבת שסטתה ממסילתה והיא דוהרת מקטסטרופה לקטסטרופה – וסופה שתדרוש מאמצי חילוץ מחודשים מצד ארצות-הברית, כפי שארע בשנת 2000. יוצא מכך, שהממשל יעדיף טקטיקה מדינית של עזרה לאבו מאזן להישאר בשלטון למרות מגרעותיו, אך לא יסתכן בדחיפה נמרצת שלו ושל ישראל לכיוון של הסכם קבע, העלולה להסתיים בכי רע. לאמריקנים ברור שאין אפשרות שת-קום בישראל, בטווח הנראה לעין, ממשלה שתסכים לדרישות הפלסטינים כפי שהן; הם גם לא יכולים לכפות עמדות בעניינים כמו ירושלים או "זכות השיבה" בניגוד לדעת הציבור בישראל, בניגוד לדעת רבים בציבוריות האמריקנית, ובעימות חריף עם דעת הרוב הגדול בשני בתי הקונגרס. לכן יש להניח כי הממשל יימנע מכל ניסיון ללכת בדרכו של קלינטון ולקבוע סימני דרך ומ-רכיבי מפתח להסכם קבע אפשרי, ובכירי הממשל אפילו יראו בניסיון כזה איום ממשי על האינטרסים הרחבים יותר של ארצות-הברית.

משמעות המחויבות האמריקנית שניתנה באפריל 2004

האופציות הפתוחות לפני ארצות-הברית כדי להתקדם ל"שלב השלישי" של מפת הדרכים הצטמצמו עוד עקב המחויבויות הפורמליות שניתנו בחליפת המכתבים בין הנשיא בוש לראש הממשלה שרון מ-14 באפריל 2004. רבות נכתב לאחרונה (אם כי רוב מה שפורסם לוקה במגמתית פוליטית ובטעות בפי-רוש הדברים) על ההבטחות המאוחרות יותר שניתנו לאבו מאזן, ולפיהן לא ייעשה שינוי של קבע בקווי שביתת הנשק מ-1949 אלא בהסכמה בין הצדדים: לכאורה, הבטחות אלה הפכו את המחויבויות שנתנו האמריקנים לישראל באפריל 2004 לבלתי-רלוונטיות ולחסרות משמעות. אין אמת בכך. ישראל עצמה מחויבת לרעיון שהפתרון הראוי שיש לחתור אליו במשא ומתן צריך להיות זה של שתי מדינות (אם כי לפני שנים ספורות היה קשה להעלות על הדעת שמחויבות כזאת תבוא ממנהיג הליכוד). ואולם העמדה האמריקנית הפורמלית בנוגע להסדר הקבע הרצוי, מוציאה את הרוח מן המפרשים של העמדה הפלסטינית לפני שהחל המשא ומתן. בוש "הסביר", ובעצם קבע, כי המשא ומתן להסדר קבע לא צפוי שיביא לחזרה לקווי שביתת הנשק; הוא אפילו העדיף שלא להשתמש במונח שהערבים משתמשים בו, "קווי 4 ביוני 1967", שיש בו כוונה לקשור את הנסיגה ל"ביטול תוצאות התוקפנות הישראלית" – ובחר להתייחס לקווי שביתת הנשק של 1949. בכך התייצב בוש ישירות ובגלוי נגד הפירוש הערבי של "לגיטימיות בינלאומית", ונגד האפשרות שהפירוש הזה ייכפה במוקדם או במאוחר על ישראל, ואף בהשתתפותה הפעילה של ארצות-הברית עצמה.

עמדה אמריקנית זאת נוגדת את הנחת היסוד שנקטו הפלסטינים כל השנים, ולפיה לא יהיה תהליך שלום אלא אם כן מסגרתו תוגדר על-פי נקודות ציון המקובלות בעיני-הם: היינו, שמלחמת 1967 הייתה תוקפנות של ישראל וכיבושיה אינם מקנים לה שום זכויות על השטח שכבשה; וכי החלטת העצרת הכללית של האו"ם מס' 194 מדצמבר 1948 מעניקה להם, לפחות להלכה, את "זכות השיבה". הסיכוי היחיד שהמשא ומתן להסדר קבע יביא לתוצאות, הוא שתעלה הנהגה פלסטינית שתחליט החלטה

נתיב הפעולה שיש לו הסיכוי הרב ביותר לשרת את המטרות האמריקניות יהיה לתאם עם ממשלת ישראל, זו שתקום לאחר בחירות 2006, צעדים חד-צדדיים נוספים שיקלו על אבו מאזן לבצר את משטרו

היסטורית לוותר על המטרייה הבינלאומית – ותהיה מוכנה להיכנס למשא ומתן פתוח, בלי שהנחות אלה יהיו מקובלות מראש. כיום יש רק סיכוי קטן שאבו מאזן, על אף התנגדותו האמיתית לטרור, יוכל להתגבר על מגבלותיו ולהחליט החלטה כזאת.

דרך ארוכה ומתפתלת מסומנת על מפת הדרכים

כל האמור עד כה אינו מבטיח שספינת המדיניות של ממשלה כלשהי בישראל תוכל להפליג על מי מנוחות לושינגטון. במיוחד נכון הדבר לממשלה שתחליט, לאחר חבלי

הלידה הקשים של ההינתקות או לאחר בחירות 2006, לחולל פנייה חזקה ימינה ולאמץ עמדה קשוחה בדבר עתיד הגדה המערבית. הנושאים הראשונים שבהם על-לה ישראל לעורר את מורת רוחו של ממשל בוש הם הרחבת ההתנחלויות והמשך קיום ה"מאחזים", ועוצמת תגובותיה לפעולות הטרור הפלסטיני. אמנם אין לבוש כוונות להגשים את תקוותו הכמוסה של אבו מאזן ולנטוש את מפת הדרכים, ועל ידי כך לאלץ את ישראל להיכנס למשא ומתן על הסדר קבע. ואולם אין זה מתקבל על הדעת שבוש ירשה לישראל להשפיל לשתק או לשבור את הרשות הפלסטינית ובכך לסלול את דרכו של החמאס לשלטון, דבר שיהיו לו השלכות חמורות ביותר על המדיניות הכוללת של ארצות-הברית באזור.

המאמץ לתמוך באבו מאזן ולבטל את השפעת היתרונות הפוליטיים שצבר החמאס לאחרונה יתמקד בשטח הכלכלי-חברתי. בעבור המדיניות של ארצות-הברית תשמש רצועת עזה שטח ניסויים חשוב, והמכשיר העיקרי להגשמתה תהיה שליחותו של וול-פנזון – נשיא הבנק העולמי לשעבר, וכיום שליח הקוורטט לנושא שיקום הרצועה. ארה"ב ושאר מדינות הקוורטט, ובייחוד האירופים, המעדיפים להשתמש באמצעי השפעה "רכים", יעשו מאמץ משותף כדי שהפלסטינים ילמדו להעריך את היתרונות שברגיעה: זרם השקעות, תעסוקה, ממשל תקין, מערכת רווחה – שיבואו במקום העזרה לעניים הנזקקים שמושיטה תנועת החמאס. שכן, כך מניחים, הפופולריות של החמאס בקרב הפלסטינים נובעת יותר מכעס על שחיתות אנשי השלטון של הרשות שאינם קשובים למצוקותיהם, ופחות מהזדהותם הממשית עם האידיאולוגיה הדתית

והפוליטית של החמאס ועם המיליטנטיות הקיצונית שלה נגד ישראל.

אלא שלא הכול ייעשה בתרומות מארצות חוץ. ישראל חייבת להיות מוכנה לתרום את חלקה, אחרת יפעילו עליה לחץ מתמיד. תרומתה של ישראל תצטרך להתבטא בתחומים האלה:

■ הקלות בחיי היומיום, שחרור אסירים נוספים, ומעל לכול – מתן חופש תנועה לפלסטינים בין חלקי הגדה המערבית ואולי אף בין הגדה לרצועת עזה, ככל שהדבר אפשרי מבחינה ביטחונית. דבר אינו תורם יותר היום למצוקת הפלסטינים – ולפירושים שנותנים לה בווינגטון – מאשר הרשימה האינסופית של תלונות על מחסומים ונקודות ביקורת שאינם מאפשרים לפלסטינים לחיות את חייהם. בוש עצמו ביטא את דאגתו האישית מכך פעמים מספר, ועד כה התברר לא פעם שבמה שנוגע אליו "מה שאתה שומע זה מה שאתה מקבל". דאגתו היא כנה, וביסודה לא רק הצורך להשמיע קולות הרגעה באוזני אבו מאזן, אלא גם תחושה אישית של הזדהות עם מצוקת האדם הפשוט; ולכן יש צורך דחוף למצוא פתרונות לבעיית "רציפות התנועה בשטחים הפלסטיניים" (Palestinian Contiguity).

■ ישראל תצטרך להימנע מפעולות שייראו כחריגה גסה מן התחומים שיש לשרטט רק במשא ומתן, שאם לא כן, פעולות אלה יהיו הוכחה לחוסר האונים שכופה ישראל על אבו מאזן ולחוסר יכולתה (או חוסר רצונה) לבלום את הקיצוניים בשורותיה. הרחבת ההתנחלויות והסטת גדר ההפרדה, בקטעים שעדיין לא נבנו, אל תוך שטחים פלסטיניים, צפויים לגרור תגובת נגד של

ארצות-הברית. ושוב יש להדגיש – חיזוקה של הרשות הפלסטינית מול ביקורת האופוזיציה של החמאס תהיה מטרה חשובה בקביעת המדיניות של ארצות-הברית ושל מדינות האיחוד האירופי, מה שצפוי לגרום לאי-הסכמות נרחבות עם מדיניותה של ישראל.

ככל שהדבר יישמע מאכזב לאוזן הישראלית, אותם שיקולים עצמם יקבעו, קרוב לוודאי, את התגובה האמריקנית הסבלנית כלפי כישלונה של הרשות הפלסטינית לרסן את ארגוני הטרור ולפרקם בשלב זה, וזה כול עוד תישאר האלימות ברמה שלא תסכן את המדיניות שלהם במידה חמורה. כל מה שישראל תוכל לעשות הוא לנצל זאת כדי להעצים את התנגדותה, מול לחץ אמריקני, לדרישות של "השלב הראשון" של מפת הדרכים, המחייבות אותה לעשות הקלות או ויתורים.

מעבר לדאגות הביטחוניות המידיות, הקושי הגובר בשמירת השקט, בתנאי המתח הנוצר בגלל קיום ההתנחלויות בלב השטח הפלסטיני ובשל צורכי האוכלוסייה הפלסטינית לנוע בחופשיות, סופו שייכפה – במוקדם או במאוחר – סדר יום של **הינתקות משטחים נוספים** ויצירת "רציפות תנועה בשטחים הפלסטיניים". מוקד הבעיה בשטח יהיה לאורך כביש 60, הקוטע את הגישה לרמאללה מערים אחרות בשומרון. "רציפות התנועה בשטחים הפלסטיניים" היא מושג מפתח בתהליך: ישראל אימצה אותו כבר בדצמבר 2002, אך לא יישמה אותו, בנאומו של שרון בכנס הרצליה (שנה לפני הנאום שבו הודיע על ההינתקות) ואחר-כך גם בפסגת עקבה.

להלכה, האפשרות הטובה מבחינתה של ארצות-הברית להגיע לרציפות תנועה בשטחים הפלסטיניים ועם זאת להימנע מן המוקשים הזרועים לרוב בדרכו של המשא ומתן להסדר קבע, היא ללחוץ על שני הצדדים שיישמו את "השלב השני" של מפת הדרכים ויגיעו להסכם על הקמתה של מדינה פלסטינית "בגבולות זמניים". ואולם אין ביטחון שההנהגה הפלסטינית הנוכחית תהיה מוכנה לקחת את הסיכון הכרוך בכך, שכן היא בוודאות חוששת כי "השלב השני" עלול להיות גם השלב האחרון. לעומת זאת, הרשות הפלסטינית עשויה להיות פתוחה יותר להצעות אמריקניות "שאינן לסרב להן" אם וכאשר תוכח הצלחתה של ארצות-הברית בצורה משכנעת יותר בשדות מערכה אחרים במזרח התיכון. עד שזה יקרה – אם אמנם זה יקרה – נתיב הפעולה שיש לו הסיכוי הרב ביותר לשרת את המטרות האמריקניות יהיה ככל הנראה לתאם עם ממשלת ישראל, זו שתקום לאחר בחירות 2006, צעדים חד-צדדיים נוספים (כלומר שטחים נוספים להינתק מהם) שיקלו על אבו מאזן לבצר את משטרו.

הערות

1. המקור המוסמך ביותר לנושא זה, הוא: Steven Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. Chicago: University of Chicago Press, 1985.
2. נאום בכנס המפלגה השמרנית בניו יורק, 16 ביוני 2005.
3. כדי להיווכח עד כמה מעטפת ה"טפלו" הסעודית נשחקה, ראו: Robert Baer, *Sleeping with the Devil: How Washington Sold Our Soul for Saudi Crude*, Three Rivers, New York: 2004.